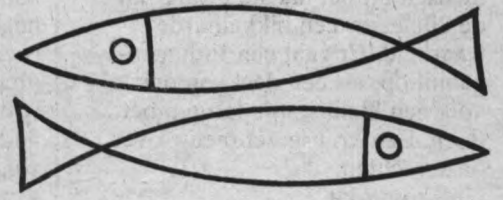

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

L. W. G. BLOKHUIS — SCHIEDAM

Christelijke autarkie

1 Timotheüs 6 : 6-9

Op veel kerktorens staat een haan. De haan is het symbool van de waakzaamheid. Hij is een goede wekker. Hij begint bij de eerste flauwe morgenschemering dapper te kraaien.

Dat vroegere geslachten de haan op de kerktoeren zetten is niet zo vreemd. Van de Christelijke gemeente wordt gevraagd nuchter en waakzaam te zijn. Tegenover het nuchter-zijn staat de roes en tegenover het waken het slapen. De roes en de slaperigheid zijn twee vijanden van het geloof. Paulus schreef aan de Thessalonicenzen: Laten wij niet slapen gelijk de anderen, doch wakker en nuchter zijn. En Petrus zegt: Wordt nuchter en waakzaam. Uw tegenpartij, de duivel, gaat rond als een brullende leeuw, zoekende wie hij zal verslinden. Hoe houden we het uit? Hoe zal een Christen kunnen volharden tot het einde? Alleen door zich te bezinnen en nuchter de situatie onder het oog te zien, opdat hij kan bidden. Paulus laat tegen het eind van z'n eerste brief aan Timotheüs nog een heel aparte en speciale verzoeking zien. Paulus is bezig dwaalleraars te ontmaskeren en hun verborgen zondige motieven aan te wijzen. Ze zijn niet tevreden met wat ze hebben. En dat is nu juist onmisbaar voor een kind van God: tevredenheid. Alleen als je tevreden bent met wat je hebt, brengt het dienen van God iets op. Alleen dan verrijkt het je leven.

De rijkdom, die Paulus bedoelt, is de rijkdom van de gemeenschap met God en van zijn beloften van vergeving en eeuwig leven. Als dat onze grote rijkdom is, de parel van grote waarde waarvoor we alles wel willen verkopen is ons leven zo vol en rijk, dat we tevreden zijn met wat we hebben (M. R. van den Berg, De eerste brief aan Timotheüs, blz. 90).

Paulus zegt: er is winst in de godsvrucht.

Wat voor winst?

De godsvrucht brengt inderdaad grote winst, met tevredenheid. Zo is het Griekse woord autarkeia vertaald. Autarkeia, autarkie. Dat is een moeilijk woord, maar 't is in onze taal niet helemaal onbekend. U kunt het soms in de krant lezen: een land streeft naar autarkie.

Nu brengt inderdaad de godsvrucht grote winst, indien zij gepaard gaat met autarkie. Dat woord is vertaald met „vergenoeging” of „tevredenheid”. Maar die vertalingen zeggen net iets te weinig. Het woord betekent onafhankelijkheid, het voor-zichzelf-kunnen-zorgen, het op-zichzelf-kunnen-staan. Een land dat zichzelf economisch kan bedruipen zonder van buitenlandse invoer afhankelijk te zijn heeft autarkie. Die hebben wij in Nederland niet. Als Arabische sjeiks en Perzische heersers hun oliekranen dichtdraaien, zitten wij zonder stookolie en benzine en dan is Holland in last.

Dr C. Bouma (Korte Verklaring) vertaalt het 6e vers zo: En inderdaad is de Godsvrucht een bron van grote winst, als ze verbonden is met het genoeg hebben aan zichzelf. En hij geeft deze verklaring: De gelovige heeft voldoende levensonderhoud, omdat God zijn beloften houdt.

De gedachtengang in dit Bijbelgedeelte is zó: Wel is de godsvrucht een bron van winst, maar (vers 9) wie rijk willen zijn, vallen in verzoeking. Om dat laatste gaat het.

Intusen is de godsvrucht een middel om bezit te krijgen. Ze brengt grote winst. De godsvrucht is nuttig tot alles, daar zij een belofte inhoudt van leven, in heden en toekomst. Dat is zo, maar alleen als de godsvrucht is verbonden met wat Paulus dan verder zegt. Samen met autarkie. Met het genoeg hebben aan zichzelf. We lezen in II Kor. 9 : 8: En God is bij

machte alle genade u overvloedig te schenken, opdat gij, in alle opzichten te allen tijde van alles GENOEGZAAM voorzien, in alle goed werk overvloedig moogt zijn. Genoegzaam — daar hebt u het. Wie de autarkie, de genoegzaamheid bezit, die heeft genoeg aan wat hij bezit, die heeft er geen behoefte aan nog meer te hebben. Als onze vroomheid echt is, zullen we niet altijd begeren naar meer. Dan worden we verlost van de ontevreden trek die in onze welvaartsstaat van veel gezichten valt af te lezen.

We hebben genoeg, want we hebben niets medegebracht in de wereld. Wat hebt ge, dat ge niet ontvangen hebt? Als geld en goed bij ons bestaan hoorden, dan zouden we ze in deze wereld hebben meegebracht en dan zouden we ze bij het sterven weer meedragen. Maar dat is niet zo. Wie denkt nu niet aan het woord van Job: Naakt ben ik uit de schoot mijner moeder gekomen, naakt zal ik daarheen wederkeren?

Aan Prof. dr J. Huizinga, een groot kenner van de beschavingsgeschiedenis, werd gevraagd hoe het verval van onze cultuur kon worden tegengehouden. Hij antwoordde: door beperking, vereenvoudiging, versobering.

Wij kennen vandaag typische welvaartsziekten. Iedereen praat erover en iedereen beseft, dat we met onze consumptie een stap terug moeten doen. Maar er verandert niet veel. De instelling van de mensen verandert niet. Als dit leven nu ook heus het laatste is, dat een mens verwachten mag, dan zal hij absoluut niet in staat zijn tot versobering. Als na dit korte leven alles uit is, als we niets meer te verwachten hebben, ja, dan blijft het bij de oeroude heidense leus: Laat ons eten en drinken en vrolijk zijn, want morgen sterven we. Dan blijft onze consumptie-maatschappij, die passieve mensen kweekt, patatkraambezoekers en televisieverslaafden, nog een poosje zo voortbestaan.

Maar wie z'n verstand gebruikt, weet dat dit toch geen menswaardig leven is. Geen leven van mensen, die naar Gods beeld geschapen zijn en dat beeld hebben te vertonen.

We leven in een vreemde tijd. Iedereen weet, dat het zo niet door kan gaan met de uitbuiting van de aarde. Miljarden worden uitgege-

ven aan bewapening en de tegenstelling tussen de rijke en de arme landen wordt niet kleiner. Daar zullen wij niet veel aan kunnen veranderen. Maar we zullen op z'n minst in ons gedrag en ons woord kunnen tonen, dat wij de waarheid kennen, het Woord van God. Want wij hebben niets op de wereld medegebracht, wij kunnen er ook niets uit medenemen. In rouwstoe-ten rijdt geen wagentje met een brandkast mee. We kunnen niets meenemen.

Vermogen ontvalt ons. Vermogen en zelfs bescheiden bezit zijn niet blijvend.

Maar een mens moet toch eten? En je mag toch wel iets voor jezelf hebben?

U hebt gelijk. We mogen iets hebben. Maar wat is „iets”? Wat hebben we nodig?

Paulus geeft de maat aan: Als wij echter onderhoud en onderdak hebben, dan moet ons dat genoeg zijn. Anders vertaald: Voeding en dekking. Bij dat laatste kan Paulus aan onderdak gedacht hebben, maar toch zal hij vooral kleding bedoeld hebben. Een mens moet eten en gekleed zijn. Voeding is nodig, levensmiddelen. En kleding, zonder dat gezegd wordt mooie en dure kleding. Als er maar dekking is, bedekking tegen kou en regen. Daaraan zullen we genoeg hebben. Dat is genoeg om te bestaan nu en in de toekomst. Daaraan hebben we genoeg en meer hebben we niet nodig.

Dat is voor verwende Westeuropese

in dit nummer

- Pag. 57 Ds L. W. G. Blokhuis, Christelijke autarkie
- Pag. 58 Drs W. G. Rietkerk, Wereldraad van Kerken
- Pag. 59 C. Huizinga, Omtrent het kerkverband (2)
- Pag. 60 D. W. L. Milo, Voorwerp van landverhuizing
- Pag. 62 Prof. dr H. J. Jager, Zo was het (25)
- Pag. 63 P. C. van Wijk, Terloops ... Boekbespreking

mensen uit het laatste kwart van de 20e eeuw een bikkelharde waarheid. Er gaat een Indianengehuil op, als een deel van ons volk een klein stapje terug moet doen. Een krijgsgescheeuw over onze rechten.

Hoe komt dat?

Omdat het ideaal van velen niet is de Godsvrucht, het leven uit de hand van de HERE, het vertrouwen op zijn beloften, maar het zelf rijk willen zijn.

Maar wie rijk willen zijn vallen in verzoeking, in een strik en in vele dwaze en schadelijke begeerten, die de mensen doen wegzinken in verderf en ondergang. Als dat het hoogste ideaal is, dat we kennen, rijk zijn, dan worden we hier gewaarschuwd.

Neen, het kwaad schuilt niet in het geld, in de materie, in de dingen, in de bezittingen, in wat je kunt kopen. Het kwaad schuilt in onze harten. Al wordt het doel dat

iemand die rijk wil zijn zich gesteld heeft, ook nooit bereikt, de zonde is er dan toch. Die zonde is het ideaal om tot elke prijs rijk te willen zijn. Die zonde brengt weer andere zonden met zich mee.

Wie rijk willen zijn, vallen in verzoeking, in een strik. En wie verstrikt zit, wie in een klem is vastgelopen, die is z'n vrijheid kwijt. Die is een slaaf. Want verzoeking, strik en slechte begeerten, dat komt allemaal van de duivel. Hij is er op uit de mensen te doen wegzinken in verderf en ondergang. Ziet toe op uzelf, dat uw hart nimmer bezwaard worde door roes en dronkenschap en zorgen voor levensonderhoud en die DAG niet plotseling over u kome als een strik (Luk. 21 : 34).

De godsvrucht brengt grote winst als wij genoeg hebben aan wat de Here ons geeft, want we hebben de belofte van leven, in heden en toekomst (1 Tim. 4 : 8).

W. G. RIETKERK — ECK EN WIEL

Wereldraad van Kerken

De wereld van de christenheid valt uiteen in drie blokken:

- de Rooms-Katholieke Kerk (± 480 miljoen);
- de Wereldraad van Kerken (vertegenwoordigt ongeveer 300 miljoen christenen);
- de Evangelische Alliantie (vertegenwoordigt ongeveer 150 miljoen christenen).

Eigenlijk is wat ik hier heb neergeschreven onzin, want de drie 'blokken' laten zich niet zonder meer met elkaar vergelijken. (a. is een kerk, b. een overkoepelende synode van vele kerken en c. alleen maar een overlegorgaan). Bovendien is in sommige gevallen iemand lid van b. en c. tegelijk en tenslotte de erbij genoemde getallen zijn een wel zeer ruwe schatting, waarnaar ik in zeker opzicht maar een slag sla. Toch kan het bij een bredere oriëntatie van „waar sta ik nu eigenlijk?“ helpen om ons maar ruwweg aan deze indeling te houden.

De vorige keer heb ik geschreven over de Evangelische Alliantie. Dit keer wil ik hetzelfde doen, maar nu ten aanzien van de Wereldraad van Kerken. Deze is onder ons veel bekender en tegelijk is het veel moeilijker om over de Wereldraad van Kerken te schrijven. Er is sinds de breuk met de „binnenverbanders“ onder ons een soort stilzwijgen gevallen waar het gaat om onze houding tegenover de Wereldraad

van Kerken. Een stilzwijgen waaruit ook een zekere verlegenheid blijkt en soms ook een gebrek aan interesse om ons hoe dan ook nog bezig te houden met 'hoogkerkelijk', i.b.v. synodale en kerkorganisatorische aangelegenheden.

De verlegenheid komt voort uit het feit dat de vrijgemaakte kerk inzake de Wereldraad van Kerken altijd overduidelijk is geweest. Wij komen allemaal uit een verleden waarin om de haverklap geprekeet en geschreven werd tegen de „valse oecumene“. Wij staan nu een jaar of tien na de breuk en vragen ons nu af — sinds we zelf ook onbetrouwbaar zijn verklaard — of wel alles zo onbetrouwbaar was, wat als zodanig werd afgewezen. De omschakeling die nodig is om tot een eigen opinie te komen vraagt tijd, maar ik dacht dat er nu wel genoeg afstand gegroeid is om opnieuw onze houding tegenover de Wereldraad van Kerken aan de orde te stellen. Ik ben hiertoe gestimuleerd door een boekje van Prof. dr K. Runia „De Wereldraad in discussie“ (Kok, Kampen, f 22,50) dat ik de vorige keer al citeerde en dat ik dan nu tegelijkertijd in zijn geheel bespreek.

pastorale notities

Evenals vorige week ook nu iets over de Duitsers. Zij herinneren zich de Joden, maar ze hebben ook hun eigen verliezen. In vrijwel elke Duitse huiskamer hangt een portret van een man in uniform. Vader of zoon. Gesneuveld. Waarvoor? In een klein dorpje in de Palts zag ik een bord met de namen van de gevallen. Een lange rij, uit dat éne dorp. Er stond een Bijbeltekst onder die namen: „Niemand heeft grotere liefde, dan dat hij zijn leven inzet voor zijn vrienden“.

Joh. 15 : 13.

Was dát het sterven van die mannen aan het Oostelijk front? Hebben zij zich daarheen begeven om hun leven te geven voor hun vrienden? Mocht de plaatselijke pastor dit als troost aanreiken aan de moeders en vaders? Maar misschien heeft hij gedacht: dit is beter dan een nationalistische kreet. Op school las ik indertijd in het oefeningboek de

latijnse zin: *Dulce et decorum est pro patria mori*. Het is een aangenaam voorrecht en een eer om voor het vaderland te sterven.

Het was een Geref. gymnasium en de leraar voelde zich geroepen om hierop commentaar te geven. Dit is een heidense gedachte, zei hij. Alsof het sterven voor het vaderland iets verhevens is, in tegenstelling tot het sterven thuis, op je bed, aan t.b.c. Zo'n opmerking van de leraar laat je nooit meer los.

Hoe vaak wordt het niet gezegd: sterven op het veld van eer.

Duitse oorlogsbegraafplaatsen heten: erevelden.

„Het vaderland“, de „Natie“, gemakkelijk wordt dit een afgod.

Ik voel me niet op mijn gemak als op of na de dertigste april het eerste couplet van het Wilhelmus gezongen wordt. Die woorden passen immers allerm minst in een erediens aan God. Er schiet bij het zingen de mensen wel een brok in de keel,

maar dat is vanwege nationale gevoelens. En wat is een Nederduits of Ned. Geref. Kerk? De wortels van die namen liggen in de geschiedenis, dat weet ik wel, maar daarmee is het nog niet goed. Een nationale kerk, dat kan gewoon niet; dat is in strijd met Kolossenzen 3 : 11.

A. H. Algra, Sliedrecht

Prof. Runia noemt vijf „probleemvelden“ als het gaat over de Wereldraad van Kerken:

- De plaats en de functie van de bijbel in de Wereldraad van Kerken. Runia constateert hier enerzijds een ontwikkeling dichterbij naar de bijbel toe. De basisformule van de Wereldraad van Kerken uit 1948 luidde: „De Wereldraad van Kerken is een gemeenschap van kerken die onze Heer Jezus Christus aanvaarden als God en Heiland.“ Hier wordt de bijbel niet genoemd. Dat verandert in 1961. In New Delhi wordt deze formule lichtelijk gewijzigd en uitgebreid met de woorden: overeenkomstig de Schrift. De basisformule is vandaag dan ook: „De Wereldraad van Kerken is een gemeenschap van kerken, die onze Heer Jezus Christus belijden als God en Heiland, overeenkomstig de Schrift.“ Terwijl dit een ontwikkeling ten goede is, vindt er tegelijk een ontwikkeling ten kwade plaats want door de toenemende aanvaarding van de Schriftkritiek, die de bijbel ziet als een eigentijds menselijk belijdenisgeschrift, wordt in de praktijk het gezag van en het beroep op de Schrift steeds schraler. Meestal gaat men bij discussies in de kringen van de Wereldraad van het heden uit, kiest daarin positie en sleept daar

dan achteraf de bijbel bij. Dit is grof weergegeven, maar zo ongeveer is Runia's kritiek samen te vatten.

- De rol die de 'leer' speelt in de Wereldraad. De basisformule is geen confessionele norm maar meer een grootst-gemene deler die het mogelijk moet maken dat een brede scala van kerken toch meedoen. Er is een neiging om de leerstellige waarheid en 'traditie' van iedere richting als iets plurals te zien. Ieder heeft een partje van de Waarheid, zoals ook een sinaasappel uit vele partjes bestaat. Tegelijk heeft de Wereldraad van Kerken de neiging om zichzelf niet te vereenzelvigen met één confessie, maar wel met allerlei modieuze theologieën (theologie van de bevrijding, van de revolutie, van de zwarten, van de vrouw, etc.). Wat doet de Wereldraad met Paulus' nadruk op het zuiver bewaren van de goede leer, (1 Tim. 4 : 6 ed.)?, vraagt Runia.

- De eenheid van de Kerk: Die eenheid is in het N.T. altijd een eenheid in waarheid. Ze is daarom niet per definitie mogelijk met iedereen die zich maar 'kerk' noemt. Naast de oproep tot eenheid in het N.T. vinden wij ook het bevel tot scheiding met allen die zich wel naar Christus noemen maar

niet uit Hem zijn (1 Joh. 2:18). Dit laatste ontbreekt bij de Wereldraad.

4. De plaats van zending en evangelisatie in het geheel van de Wereldraad. Die plaats is minimaal. Terwijl de Wereldraad van Kerken haar geschiedenis begon met zendingconferenties, heeft de zending bij de activiteiten van de Wereldraad thans haar prioriteit verloren. De bekende 'evangelical' John Stott bracht dit in Nairobi onder woorden toen hij de vergadering verwijtend voorhield: „You listen to the cry of the poor, but you do not hear the cry of the lost”. „U luistert naar de noodroep van de armen, maar de noodroep van de miljoenen mensen, die levende zonder Christus verloren zullen gaan, hoort u niet...”

Het is een bekend feit dat 90% van de zending en evangelisatie in de wereld door die kerken wordt gedaan die zich verenigen in de Evangelische Alliantie. Hiertoe heeft de leer van de „al-verzoening” die zich binnen de Wereldraad verbreidt sterk bijgedragen.

5. Het politieke en sociale engagement van de Wereldraad. Hier ligt de eigenlijke prioriteit in de activiteiten van de Wereldraad. Denk maar aan de steun die het gegeven heeft aan het Patriotisch Front in Rhodesië enige tijd geleden. Hier ligt een diepere visie aan ten grondslag nl. dat het heil (salvation) dat met Christus verschenen is allereerst sociaal en politiek moet worden vertaald in de strijd vóór economische gerechtigheid, vóór menselijke waardigheid, tegen uitbuiting en discriminatie, vóór de wereldvrede. Vooral in de zestiger jaren heeft de Wereldraad een soort sociale opwekking ondergaan en is ze er diep van doordrongen geraakt dat de kerk zich niet buiten de sociale vragen mag houden maar als ze ergens spreekt, juist daar moet spreken. Dat doet ze, maar de kritiek is: gaat dat niet ten koste van de eerste taak: evangelieverkondiging en: bewaart zij daarbij wel steeds haar eigen identiteit als kerk van Christus tegenover de heersende ideologieën, zoals het marxisme?

Tot zover de samenvatting van de kritiek die Runia namens de 'Evangelicals' uitbrengt op de Wereldraad. Ik denk dat wij allen deze kritiek delen. Uit het weerwoord dat Prof. Berkhof, mevr. Flesseman-van Leer en dr. Van den Heuvel op deze kritiek in hetzelfde boekje geschreven hebben treft mij vooral de harstocht waarmee Van den Heuvel de sociale betrokkenheid van de Wereldraad op de problemen van onze tijd verdedigt.

„Wij hebben elkaar leren vragen waarom het overal de maatschappelijk geëngageerde christenen zijn, die lijden en niet de piëtiëten? In onze wereld worden weinig mensen opgepakt om der wille van de verborgen omgang met God, maar duizenden omdat ze in Gods Naam het onrecht bij de naam noemen of met hun lijdende medebroeders solidair zijn.” (blz. 153).

Intussen: is de kritiek die Runia in dit boek opsomt voldoende om de Wereldraad van Kerken af te schrijven? Links te laten liggen?

Hij zelf kiest met al zijn kritiek een andere positie, nl. die van, zoals ergens in dit boekje staat, 'rechtsbinnen'. Hij schrijft deze kritiek uiteindelijk als insider.

Graag vallen wij Runia bij dat er ook positieve punten zijn in de ontwikkeling van de Wereldraad van Kerken.

Zelf wil ik deze twee noemen:

1. Ze is forum, spreekbuis en overlegorgaan voor vele kerken, die ware kerken van Jezus Christus zijn en die (denk maar aan de 'zwarte' kerken) verder nergens een plaats hebben waar ze zich kunnen uitspreken en een open oor vinden. Vele jonge kerken uit de derde wereld zijn er lid van en dat volkomen te goeder trouw. Dat geeft ons automatisch een band met wat er in de Wereldraad gezegd wordt en gebeurt. Ik kom uit een gezin van 12 kinderen: als zes van mijn broers en zusters samenkomen — al was het in een voetbalclub — om daar te praten over wat zij gemeenschappelijk hebben, dan zou ik daar ten allen tijde met grote interesse kennis van nemen. De familieband trekt.

2. Ik proef in de betrokkenheid van de Wereldraad op de sociale en politieke vragen van deze tijd iets echts. Er wordt met grote bewogenheid nagedacht over de vragen van een rechtvaardige inkomensverdeling, een herwaardering van de arbeid, de structuren van de samenleving, de wortels van de rassendiscriminatie etc.

Ik denk dat je kaf van koren moet scheiden. Het is vaak een kakofonie van stemmen, die hier opklinken. Toch ontbreekt onder het kaf het koren niet. Daarom vestigde ik de aandacht op blz. 153 van het boekje van Runia, waar Van den Heuvel zijn pleidooi voert voor het maatschappelijk engagement van de Wereldraad. Hier moeten wij luisteren en kunnen wij leren.

Toch leiden deze twee positieve punten — en er zijn er zeker meer te noemen — mij niet tot de positie van Runia als rechtsbinnen.

Ik blijf het als een hoofdprobleem ervaren — wat Runia niet noemt — dat ik nergens in het N.T. een

basis vind voor het scheppen van overkoepelende kerkbesturen. Ik voel een diep protest als ik iemand — wie dan ook — zie optreden namens de kerk: voorzitter van een synode of secretaris van de Wereldraad. Waar haalt hij die bevoegdheid vandaan? Kerkelijke superbesturen moeten er niet zijn. Allerlei overlegorganen zijn goed en ook collectieve steunfondsen als ik weet dat wij eensgezestes zijn, maar een bestuur boven ons hoofd, bo-

ven de kerken en daarom ook vaak los van de kerken, daarin geloof ik niet.

Intussen ook deze mening geef ik niet om gelijk te krijgen, maar ik stel mij open voor een betere. Ze brengt mij er wel toe om mij — anders dan Runia — uiteindelijk op te stellen als rechtsbuiten — en soms als linksbuiten. Outsider dus. Maar dan wel een, die meeleeft in een eerlijke interesse en een echte betrokkenheid.

C. HUIZINGA — HEERENVEEN

Omtrent het kerkverband (2)

Onze bijbelkring, die iedere veertien dagen een avond samenkomt, maakt met dankbaarheid gebruik van de artikelen „hulp bij bijbelstudie”, die van de hand van ds M. R. van den Berg in Opbouw verschijnen en die ook in gebundelde vorm in de reeks „Zicht op de Bijbel” worden uitgegeven door Buijten en Schipperheijn te Amsterdam. Het zijn fijne en praktische Schriftverklaringen, in heldere taal geschreven. Zo ook de bundel over de brief aan de Colossenzen.

Bij de bespreking van hoofdstuk 4 vrs. 15 e.v. maakt ds Van den Berg enige opmerkingen, die kerk en kerkverband raken.

Zo lezen wij, dat ons denken over de kerk altijd zo verinstitutionaliseerd geweest is en dat wij de kerk altijd zo binnen het kader van een kerkelijke organisatie gezien hebben en dat organisatieschema zo wézenlijk achtten voor de kerk, dat de nieuwtestamentische tekening van de kerk, zoals we die in de besproken Schriftplaatsen tegenkomen, bij ons nooit kon overkomen.

Reeds uit het „altijd” en „nooit” kan ons blijken, dat de zaak de schrijver zwaar ligt. Wij vragen: ligt het nu werkelijk zo? Het thema wordt op onderscheiden punten uitgewerkt.

Als de apostel de gemeenten van Colosse en Laodicea opdraagt zijn aan hen gerichte brieven over en weer te lezen, merkt merkt ds Van den Berg daarbij op: dat is nu gemeenschapsoefening tussen zusterkerken en dat nog wel zonder kerkenordening. Hij vergelijkt deze briefwisseling met onze kerkelijke correspondentie op het niveau van kerkelijke vergadering en kerkeraden, met als gevolg, dat de gemeenten zelf het op z'n best moeten doen met een nietszeggend verslagje. Iets dergelijks signaleert ds Van den Berg met betrekking tot vermaningen aan het adres van ambtsdragers. Paulus liet die voorlezen in de gemeentesamenkomst, maar wij hebben dat verwezen naar de kerkeraadstafel, censura morum en zulks zelfs in onze kerkenordeningen vastgelegd.

Ds Van den Berg wekt ons op, over deze dingen eens door te denken en dat willen we graag doen. Het gaat mij daarbij nu niet zozeer om de voorbeelden zelf, al meen ik te mogen zeggen, dat de schrijver wel licht heenglijdt over de wijze, waarop het apostelambt zelf blijkens klare mededelingen van de Schrift geïnstitutionaliseerd is en over het daarmee samenhangende feit, dat er sedert de twaalf apostelen van het eerste uur geen apostelen meer geweest zijn. Wij hebben geen persoonlijke Paulus met zijn apostolisch ambt en apostolisch gezag, die ons kan opdragen apostolische brieven van vandaag te lezen en uit te wisselen. Er moge twintig eeuwen geleden geen kerkeraad en kerkenordening geweest zijn, thans zijn er geen apostelen meer, die in relatie staan met recentelijk door hen gestichte zendingsgemeenten. De brieven van vroeger, die hebben we nog wel als een onvervreemdbaar bezit van Christus' kerk en we wisselen die ook uit: de boekjes van ds Van den Berg zijn daarvan een bewijs.

Is het nu waar, dat onder ons het leven van de gemeente en tussen de gemeenten klem geraakt is tussen instituten als kerkeraden en kerkverbanden met de kerkenordeningen erbij?

Zijn organisatie en institutionalisering gevaren, die ons bedreigen? Ik meen hiermee de tendenz van ds Van den Berg's opmerkingen wel goed te hebben samengevat.

Hierbij moeten wij nog wel nader onderscheiden. De bezwaren van ds Van den Berg richten zich niet zozeer tegen de wijze van gebruik van organisatie en institutionalisering onder ons, maar veeleer tegen dat proces zelf. Hij richt zijn verwijt ook aan óns, niet aan de roomse kerk met haar hiër-

archie en bureaucratie, niet aan de hervormde of synodaal gereformeerde kerk met de vele landelijke raden en kerkelijke bureau's, maar aan ons, vrijgemaakten. Niet dus aan die kerkgemeenschappen, waar de idee van een voortgezet apostolisch gezag hand in hand is gegaan met een centralistische, hiërarchische en bureaucratische institutionalisering van de kerkelijke samenleving. De kernvraag is: zijn wij nu vrijgemaakt of zijn we het nog steeds niet?

Onlangs heb ik samen met mijn zoon onze tuin klaargemaakt voor het volgende voorjaar. Wij zagen ons genoodzaakt de woekerende heder, bij ons gebruikt als bodembedekker, fors in te tomen: de planten wrongen zich langs brem en sierheesters naar boven, naar het licht. Het resultaat van ons zwoegen overziende vroeg ik hem wat bezorgd of we niet te fors waren geweest en de planten onherstelbaar hadden beschadigd. Nee, antwoordde hij, die heder organiseert zich wel weer.

Planten leven, zij organiseren zich. Uit de Schrift weet ik, dat wij mensen de planten zeer ver te boven gaan. Mensen die leven organiseren zich. Mensen die christelijk leven organiseren zich naar het beeld van God, naar het licht. Zij brengen zichzelf in een levend verband. Zo zijn ze geschapen. Fundamenteel heeft God dat al voor hen gedaan: Hij schiep de verbanden, huwelijk, gezin, gemeente en Hij gaf ons de opdracht, nu maar verder te bouwen. Organiseren is cultuur van de goede soort. Om te kunnen organiseren, moet je vrij zijn.

Als het begrip „organiseren” voor ons een louter negatieve klank heeft, dan zitten wij op het verkeerde spoor. Dan laten we, zo vrees ik, ons door de wereld een goede scheppingsgave van God ontroven.

De zonde heeft altijd vernield wat goed was, gebroken wat harmonisch was, uiteengescheurd wat samenhoorde. Statuten, regelingen, notulenboeken, registers, procedures, het kan allemaal harmonisch deel uitmaken van organiseren, van het zoeken van een levend verband. Maar de Boze haalt de dingen uit elkaar; hij zet elementen van techniek, d.w.z. van ons cultureel handelen, brengt ze in een ander verband, verzelfstandigt dit en gebruikt zijn schepping als overste van deze wereld. Zo maakt hij de cultuur dienstbaar aan de dood. Weinig machtsmiddelen zijn in zijn hand zo effectief als die van organisatie en instituut. De wereld om ons heen is daar vol van. De kerkgeschiedenis getuigt ervan. Het is goed, als wij bevreesd zijn, terecht als we waarschuwen. We moeten onszelf niet overschatten, zondige mensen als we zijn, belust op macht.

Overall waar een van Gods fijnste scheppingsgaven, het gezag, werelds verminkt wordt tot tirannie, zullen wij moeten strijden voor herstel van gezag als dienst. Zo zullen wij overall, waar organisatie en instituut het leven verstikken en de mondigheid roven, moeten strijden voor organisatie, die de weg naar het Licht helpt vinden. In het brandpunt van dit gebeuren staat de ontwikkeling van het recht. Werelds recht, dat die naam niet mag hebben. Christelijk recht, dat de zonde, het kwaad en de vernieling ontmaskert. Recht dat zich ook organiseert in geschreven regels, opdat ik het kan kennen, lezen en hanteren, tegenover mijzelf en tegenover mijn naaste.

Als het goed is, is het een voorrecht een kerkeraad, een kerkverband en een kerkenorde te hebben.

Hetgeen ons in 1 Samuël 30, de verzen 21 tot en met 25, beschreven staat, moge ons tot onderwijzing strekken.

U kent de geschiedenis.

David verblijft met zijn mannen bij de Filistijnen, in Siklag. Als hij ten strijde is uitgerukt, komen de Amelekieten, verwoesten Siklag en nemen vrouwen, kinderen en alles mee. Als David terugkeert — de Filistijnen vertrouwen hem niet — en de vernieling aanschouwt, trekt hij met zijn mannen de Amelekieten achterna. Zo moe als ze waren. Want ze hadden geschreid, tot ze geen kracht meer hadden. Zeshonderd man gaan mee. Als bij de beek Besor tweehonderd niet meer kunnen, gaat David met vierhonderd verder. Hij verslaat de vijand. Alles wat die geroofd had, brengt hij terug.

Dan komt het conflict. Teruggekeerd bij de beek Besor verenigen zij zich met de tweehonderd, die achtergebleven waren. Maar er zijn boeven en booswichten onder de volgelingen van David. Die willen niet dat de tweehonderd in de buit delen. Want de tweehonderd zijn niet meegeweest; ze hebben niets gedaan, geen gevaar gelopen, zijn lekker uitgerust. Ze kunnen hun vrouwen en kinderen krijgen, maar de buit, daar blijven ze van af. Zie nu, hoe David koninklijk het recht bestelt:

- Neen broeders, dat kan niet. Het gaat hier om een gave van Jahwe. Hij heeft ons beschermd en Hij heeft de bende, die ons had aangevallen aan ons overgeleverd (de rechtsgrond).
- Dacht U dat iemand het met zo iets eens kon zijn? Het deel van wie ten strijde trekt is ook het deel van wie bij de tros blijft. Ze moeten samen delen (de rechtsregel).
- Zo is het sindsdien gebleven; David maakte het toen tot wet en recht in Israël en het geldt tot op de huidige dag (de institutionalisering van het recht binnen het kerk-staat verband). (zie vers 23-25, Willibrord-vertaling).

Is de sprong naar ons Akkoord van Kerkelijk Samenleven te groot? Ik

D. W. L. MILO — DALMALLY

Voorwerp van landverhuizing

D. A. Budde (1800-1873)

N.a.v. dr J. Stellingwerff,
Amsterdamse Emigranten,
Buijten & Schipperheijn, A'dam

Uit de door dr Stellingwerff gepubliceerde brieven hebben wij u twee gereconstrueerde legpuzzeltjes gegeven. We willen u nu de derde aanreiken maar verklaren uitdrukkelijk, dat u hiermee nog maar enkele details hebt gezien. Het boek van Stellingwerff leest als een roman, biedt u ontzaglijk veel historisch materiaal, geeft een eerstehands licht op de geschiedenis der gereformeerde kerken en boeit ieder, wiens familie al of niet bij de landverhuizing betrokken is. Vandaag dus Budde, de kleine Amsterdammer, door sommigen als slachtoffer van de emigratie gezien, in werkelijkheid een van die trouwe gelovigen, die hun hoop vestigden op de Heere hun God.

Toen de familie Hospers in het vorige artikel genoemd, naar Amerika vertrok, telde zij negen kinderen. Ze kwam met zes aan. Toen de broer van J. A. Wormser, met zijn gezin geëmigreerd, wegens teleurstellingen naar Amsterdam terugkeerde, had hij eveneens drie kinderen verloren. De kindersterfte, als gevolg van moeilijke en langdurige reizen, armelijke onderkomens in pioniershutten, gebrekkig vervoer en vele ziekten, teisterden alle gezinnen die de reis waagden. De brieven spreken over walge-lijk ongedierte, onhygiënische toestanden, gebrekkige en eenzijdige voeding, onvoldoende kleding, inwoning en verdere ongemakken. Geen wonder dat veel emigranten aan hun familie schreven: zo lang je het daar kunt uithouden moet je niet weggaan. Over de kolonie van ds Van Raalte

citeer de artikelen 31 en 40, zoals die door onze Landelijke Vergadering van Wezep zijn aanvaard:

- De Kerken, die van Christus zijn (het gaat hier om een gave van Jahwe)
- werken eendrachtig samen. Zij wekken elkaar op het Woord van God te bewaren en te blijven bij de leer van de kerk naar de „formulieren van enigheid”. Zij helpen en dienen elkaar... (ze moeten samen delen).
- De kerken beloven elkaar dit gemeenschappelijk aangenomen akkoord naar vermogen te onderhouden met inachtneming van wat Gods Woord gebiedt (het geldt tot op de huidige dag).

Ik weet zeer wel, dat er in dat akkoord nog wel wat meer en andere dingen staan. Indien wij echter ons laten beheersen door „het is een gave van Jahwe” en „ze moeten samen delen”, dan zullen wij onszelf behoeden voor uitgesponnen, overbodige, perfectionistische bepalingen en procedures, voor juristerij. De artikelen moeten kunnen herleid worden tot wat christelijk en kerkelijk recht is.

Als we zeggen „getrapt” te zullen vergaderen, zullen de broeders recht doen, ze vertrouwen en geen onnodige tijdsbeslag van hen vragen. Als we zeggen „rechtstreeks” te zullen vergaderen, zullen we de broeders recht doen en minderheden aan het woord laten.

Als we zeggen, dat de kerken het agendum samenstellen, zullen we de broeders recht doen en geen stem van een kerk, hoe klein die zij, smoren; of ook geen kerken overheersen, door als landelijke vergadering maar zaken op te voeren.

En zo voorts. Een bijzonder aspect van het recht is de bescherming van wat klein is, of zwak, of in de minderheid. De tweehonderd aan de beek waren een minderheid.

In de discussies op de Landelijke Vergadering van Kampen heeft de rapporteur van de Kommissie Funktionering Kerkverband eens gezegd „dat een kerkenorde geen andere bedoeling heeft, dan de vrijheid en het recht van de zwakke te beschermen”. Deze zin is, zij het wat verdwaald, terecht gekomen in het informatieboekje 1977 van onze kerken. De redacteur van het jaaroverzicht, ds G. Janssen, heeft daar tussen haakjes drie vraagtekens achter gezet.

Nu maar hopen, dat hij ze thuis weer uitpoetst.

(Michigan) werd verteld dat zij al twee maal was uitgestorven, dat er talloze zieken en doden waren. Men bedenke echter dat de teleurstellingen, de wanhoop en het gemurmureer voedsel gaven aan kwade geruchten. Bovendien was er een „concurrentie”. Iedere kolonie had nieuwe emigranten nodig om te bestaan, schreef daarom gewild of ongewild goede dingen van eigen vestiging en kwade van andere gemeenschappen. Het zevende gebod was in ere, het negende niet.

Tegen die achtergrond geven de brieven van de Budde's (de vrouw schreef dapper mee) 'n ernstig maar reëel beeld van mensen, die onder beproeving en tegenslag hebben volhard tot het einde. Budde, zoals u zich herinnert, bood zijn huis aan voor de samenkomsten der afgescheidenen; was een vriend van Wormser, met wie hij geschorst is. Het oordeel van een officier van justitie over hem luidde: „geboren in Oost-Friesland, wieldraaiersbaas, tamelijk welopgevoed, maar ongeschikt om een voordracht te doen”. Dat was een beoordeling uit de tijd van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen (en van het intellect in het bijzonder). Maar als u vandaag zijn handschrift beziet (356) zou u waarschijnlijk heel wat gunstiger oordelen. Hetgeen door Budde's levenswandel bevestigd is.

Inderdaad, ook Budde is van Duitse afkomst, Luthers gedoopt, lid geworden van de staatskerk, later afgescheiden en in Iowa vrijwel aan zichzelf overgelaten. Roerend is hoe de vrouw van Budde op haar levens-einde Duitse gezangen ging uitschrijven: haar cirkel werd gesloten.

—o—

Ze zijn in Burlington aangeland, dat is in de Zuidoosthoek van Iowa, niet te ver van Pella. Er was geen organisatie, als van Scholte; de contacten waren niet gereformeerd: men sloot zich aan bij Duitse of Engelse methodisten, waar men maar iets kon verstaan en gemeenschap vond. Andries Wormser, de oudste broer van de deurwaarder, die zijn teleurstellingen bij Budde heeft opgedaan, schreef: Budde zou misschien alleen al zijn geëmigreerd, als hij naast de psalmen ook gezangen moest zingen — maar hier worden enkel gezangen gezongen. Budde had hem gezegd, dat de bouw van een eigen kerk overwogen werd — maar daar zag Andries niets van komen.

De goede berichten over Amerika, uit de brieven van Scholte en Van Raalte en uit het door Brummelkamp gepubliceerde boekje, noemde men in Burlington „kwakzalverij”. Ook de reeds aanwezige Zeeuwen zouden hun familie hebben ontraden over te komen. „De godsdienst is ook niet veel”, schreef een vriend aan Budde (met het typisch Duits gebruik van een woord, dat eredienst betekent); al wat men hier vindt is brood en vlees, al het andere is slecht, onbruikbaar, duur of schaars. Het eten bij de Budde's was rapen, uien en gedroogde appels, om en om. De aardappelen van de slechtste kwaliteit, als knollen. Het huis van Budde was als een gevangenis, schreef Andries' vrouw; men roept over Amerika, maar als men er is beklaagt men zich. Ze zei tegen Budde's vrouw: ik zou nooit zo de hele dag op het land kunnen werken; ik kan het ook niet, was het antwoord, maar het moet wel. Alle tijd, alle energie bleek nodig te zijn om het vege leven in stand te houden; tot ontspanning kwam niemand, het werk stond alleen stil vanwege de ziekten. Deze ziekten worden realistisch beschreven — hebt u wel eens een bierglas vol lintworm gezien?

Een op de 25 mensen kende Engels; de anderen bleven vreemdelingen en bijwoners. Scholte's vrouw zei, bij haar sterven: een vreemdeling in een vreemd land. De meeste contacten met Hollanders waren dan ook niet opbouwend: er was een algemeen gemurmureer om een term uit de statenbijbel te gebruiken. Ook Andries Wormser ontkwam niet aan het défaitisme. In gesprekken met Budde kwam dit uit. Hij vroeg hem: hoe kon je ons schrijven dat je met je grond kan rondkomen? Budde bleef het antwoord schuldig, of noemde cijfers die later (vgl. 168 en 209) gehalveerd werden. Toen Andries langzamerhand besloot terug te gaan, voelde Budde zich verlegen. Heb ik het jullie te mooi voorgesteld? vroeg hij. Niet alleen jij, was het antwoord, maar alle brieven van de landverhuizers waren veel te mooi. Er blijkt niets te deugen.

Op grote afstand en na 130 jaar kunnen we die brieven beter verstaan. Zo lang de pioniers positief geladen bleven, als Hendrik Hoppers, waren ze met alles blij, proefden overall Gods goedheid en prezen zijn genade om de vrijheid, die ze hadden. Elke kans werd aangegrepen, elke tegenslag als een uitdaging aanvaard. Schreven ze naar hun familie dan zullen de inlichtingen wel van de zonnigste kant zijn geweest. Maar was er kindersterfte, armoede, kou, ziekte, geen werk of een lege beurs, dan leerde iemand het lachen wel.

Een broeder was knap in het schrijven van lange klaagbrieven. Als u zijn brieven leest, de sufferd die nu eens zijn spoorkaartje verloor, dan zijn beddegoed ergens achterliet, nu hier te gast was (en zich bitter over de

sobere kost beklaagde), dan daar weer geld leende zonder kans het ooit terug te betalen (223), of een predikant van ketterij beschuldigde omdat hij hem niet kon volgen (242, 251), dan weer zo veel Hollanders bij elkaar zou willen hebben, dat men „zijn eigen wetten kon handhaven” (... 246), dan moet u toegeven: zulke broeders aan uw nek zou de lankmoedigste gezond opbreken! Maar intussen bereikte een van zijn brieven de vaderlandse publiciteit bij de vijanden en ging gedrukt van hand tot hand. De man betreurde dat en vond het ongepast, maar ging door met zijn jeremiades; kwam terug in Nederland, vond het daar ook maar niks en emigreerde opnieuw. En hij was niet te enige gelovige brekebeen.

Objectief gezien hebben de pioniers, na enkele jaren van grote moeilijkheden, zegen op hun moeite geoogst. Ze hebben hele steden gebouwd. Ze hebben tal van Schriftgetrouwe kerken gesticht. De volgende generaties hebben het geestelijk en stoffelijk goed gekregen. Maar dat kwam allemaal na de dood van de familie Budde.

—o—

Budde heeft aan Wormser vergeving gevraagd, voor geval hij zijn vrienden te schone dingen had voorgespiegeld. Maar bij diepe naspeuringen kon hij slechts weinig vinden, waarin hij gefaald mocht hebben; en krachtig ontkende hij dat hij de Wormser's zou hebben geronseld. Hun vriendschap stelde hij op hoger prijs dan hun aanwezigheid.

De vriendschap van Wormser heeft het uitgehouden. Wormser heeft de klachtenlijst van zijn broer en schoonzuster aangehoord en naast zich neergelegd: zijn liefde tot alle heiligen won het van Andries' défaitisme. Toch is Wormser nooit geëmigreerd, wat geen verlies betekende.

In Februari 1849 schreef Budde aan Wormser, dat het binnen twee jaar redelijk zou worden. Reeds Maart 1850 kon hij melden: we hebben tot nu toe geen berouw, denken aan geen teruggaan, geven toe dat de verandering groot is en men erg moet wennen, maar zijn zo blij met de vrijheid en het buitenleven, dat we de zondige wereld kunnen missen en de Heere prijzen. De oogst is het vorig jaar zeer voordelig geweest en onze Jan, die het eerst ook niet zag zitten, pakt nu geweldig aan.

Het heimwee naar de „vriendenkring” is tot het einde gebleven. Toch prijzen de Budde's de Heere, want „wie in 't stof lag neergebogen wordt door Hem weer opgericht”. Ze zouden wensen voor een tijd onder de oude vrienden te zijn — maar alleen de Heere weet, of dat nog aan deze zijde van het graf mogelijk is. „Anders zullen wij elkaar toch in de zalige eeuwigheid ontmoeten en in het hemels loflied mee instemmen”.

Dat wordt meer en meer het thema van Budde's brieven: de rust is elders, het zal hier haast zijn gedaan. Ginds zullen we elkander bij Christus terugzien, nadat wij nog korte tijd hebben volgehouden. Gemeentelieven hebben ze in feite nooit meer gesmaakt — maar de gouden band met Wormser was hun levensvreugd. Wormser was hierin op zijn best, blijkt uit de reacties.

December 1852 sloten de Budde's zich aan bij de Hollandse Gereformeerde Kerk van New York (vele dagreizen ver) en samen met enkele Duitse families vormden ze een filiaaltje. De „Classies” spraken gauw weer een woordeke mee (ergens zat men „onder de classies”) en synodes hielden niet op. Toen het filiaaltje te gering werd sloten ze zich aan bij een presbyteriaanse gemeenschap, waartoe hun nakomelingen nog behoren. Maar het tastte hun geloof niet aan: ze haalden het einde, kort na elkander. In 1872/3 zijn ze in Mount Pleasant, bij hun kinderen, overleden. Nauwelijks in de zeventig, maar zich noemende en schrijvende oud en der dagen zat.

Veel hebben ze in hun leven gemist — veel zijn ze ontlopen. Was hun emigratie verantwoord of zijn ze misleid? „Moeite en verdriet zijn ons niet bespaard gebleven”, schreef Budde's vrouw. Vragen, die vandaag niet kunnen worden beantwoord. Maar de reformatie kreeg vaste voet in Amerika, gaf haar aandeel in een zeer gemend gezelschap. Nog altijd gelden in de States de papieren van Nederlands-calvinistische oorsprong als adelbrieven.

In 1874 schreef Groen van Prinsterer over Budde: een christen uit de nijvere burgerstand, die lange tijd zijn huis open zette voor de onderlinge samenkomsten en catechisatiën. Hij vertrok in 1847. De vriendschap bleef levendig door vrij geregelde correspondentie. Zijn vrouw overleed in 1872, hijzelf in 1873. Hun kinderen gaat het zeer goed, evenals het hun reeds spoedig na hun aankomst voorspoedig ging.

En neemt u verder Stellingwerff's boek zelf maar ter hand. Uw belangstelling zal nu wel gewekt zijn.

H. J. JAGER — KAMPEN

Zo was het (25)

Het vorige praatje ging over een tekst uit II Petrus 1, waardoor we worden aangespoord om onze roeping en verkiezing vast te maken of te bevestigen. We mogen deze woorden wel in ons geheugen prenten: „Beijvert u daarom des te meer, broeders (en zusters) om uw roeping en verkiezing te bevestigen; want als gij dit doet zult gij nimmer struikelen. Want zó zal u royaal worden verleend de toegang tot het eeuwige Koninkrijk van onze Here en Heiland, Jezus Christus”. Uit het verband blijkt, dat wij in vaste dienst van God komen en blijven, door een echt christelijk leven. Namelijk door ons geloof te steunen door deugd en kennis en zelfbeheersing en volharding en godsvrucht en broederliefde en liefde jegens allen.

Dat God ons roept en verkiest tot heil wil niet zeggen, dat wij als verkoren maar met de handen in de schoot mogen zitten. We worden niet automatisch, als vanzelf, gered. „Niets gaat vanzelf” zegt men. Dat geldt ook van onze zaligheid. Toch komt het mij voor, dat bij veel christenen de rechte ijver ontbreekt om roeping en verkiezing te bevestigen. Mensen met een beste baan, die hun best doen om die baan te houden, zijn voor velen een beschamend voorbeeld. Wat deed die man in Vught, waarover ik de vorige keer sprak, z'n best om in het „paradijs” te mogen blijven! Als alle christenen eens zó hun best deden in de dienst des Heren, zou het er dan in de Kerk en kerken niet heel anders uitzien? Ja, zou de toestand van deze wereld er niet door veranderen? Laat ieder zich maar eens afvragen of hij z'n best doet in Gods dienst te blijven. En er anders mee beginnen.

In m'n pastorale praktijk heb ik wel mensen ontmoet, die meenden dat de zekerheid van hun verkiezing een „oorkussen” was. Zij waren nu eenmaal binnen en „binnen is binnen” en hun kon niets meer gebeuren. Duidelijk staat de man voor mijn geest. Hij meende zeker te weten wáár en hoe en op welke tijd Gods roepstem tot hem was gekomen. Nu was hij zeker van z'n verkiezing van eeuwigheid. Hij kwam wis en zeker in de hemel. (Over een nieuwe aarde sprak hij niet.) Dreef hem die overtuiging nu tot een voorbeeldig leven? Geen sprake van. Met de gemeente kwam hij niet meer samen. Hij had dat niet meer nodig. Ook z'n Bijbel las hij niet meer. Waarom zou hij? Wel las hij veel in een oud boekje, waarin zijn weg zo duidelijk was beschreven. Om vergeving bidden? Hij deed het niet meer, z'n zonden waren eens voor al vergeven. Hij was immers een „gekende”? Een verkorene? Nu dan, wat zou hij nog meer. Intussen had hij geen goede naam, m.i. met recht. Stond bekend als gierig (hij was rijk). Als ik me wel herinner is hij donker heengegaan.

Dat is nu wel een uitzonderlijk geval. Maar iets dergelijks heb ik meer meegemaakt. En zulke „gekenden” of verkorenen werden soms door hun omgeving met eerbied aangehoord en met jaloersheid beschouwd. Ze waren te vinden in de gezelschappen, die er voor een 40 jaar op de Veluwe nog bestonden. Men was daar nogal bezig met de leer van verkiezing en verwerping. Ik heb mensen ontmoet, die daar heel breed en heel rustig over konden praten. Het ging dunk mij buiten hun hart om. Buiten hun bestaan. De meesten die ik heb meegemaakt „trokken zich geen van deze dingen aan”. Wonderlijk.

Niet alleen in „gezelschappen” werd geredeneerd over verkiezing en verwerping. Maar ook werd in enkele kerkgemeenschappen daarover druk gepreekt. Naar mijn overtuiging niet in de zin van het Evangelie. Dat moest ik tenminste wel opmaken uit de indruk, die ik kreeg van kerk-gangers. Een lid van de Geref. kerk van V. ging vrij geregeld naar een kerkdienst van een zogenaamde zware dominee. Hij vond mij te licht. En wou wel, dat ik meer met het vuur van hel en verdoemenis „speelde”. Zo zei hij het letterlijk. Ik vroeg: waarom gaat u naar die kerkdienst? Zijn antwoord was: Die dominee preekt, dat de pannen ratelen op het dak. Je kunt er griezelen! Zo zei hij het precies. Zo schijnen er ook mensen naar de bioscoop te gaan om te griezelen. Men vindt dat blijkbaar fijn. Zo bovengenoemde broeder ook. Maar dan niet in de bioscoop, maar in de kerk. Zonder dat het hem overigens iets deed. Hij vond het prachtig, maar er veranderde in z'n leven niets. Z'n kinderen zond hij wel eens naar de catechisatie, maar vaak moesten ze kaas maken. Zelf vond hij zich onbekeerd, maar daar kon een mens toch ook niets aan doen? Als ik op mijn indruk afga dan was deze man één van velen. Nu ik mij dit voor de geest haal moet ik denken aan een verhaal bij Brakel. Als een

smid bezig is met hameren op een gloeiend stuk ijzer, dan spatten de vonken er af. Een hondje dat de smederij binnen komt schrikt daar even van. Maar als de smid het beest een plaatsje geeft vlak naast het aambeeld, dan heeft het van de vonken helemaal geen last. En geniet alleen maar van het schitterende vuurwerk. Wie zich door het Evangelie niet laat trekken trekt zich ook van de dreiging niets aan.

Van een bepaalde verkondiging van eeuwige verkiezing en verwerping heb ik geen goeds beleefd, wel vele kwaads. Een oude vrouw van m'n gemeente was zwaar ziek. Doodziek was ze. Het zou wel sterven worden. Ze was in haar eenvoudigheid een vrome vrouw. Maar had geen zekerheid. Hoorde ze wel bij de verkorenen? Of was zij voor het verderf bestemd? Men kon toch maar nooit weten. Zo werd haar tenminste door haar omgeving voorgehouden. Na een catechisatie werd mij bericht, dat ze stervende was. Ik er heen. Terwijl ik de deur van buiten wilde openen, werd deze van binnen open gerukt. En een buurvrouw kwam haastig naar buiten. En ze mompelde: Ik heb het haar nog eens goed aangezegd! Ik vroeg: En wat hebt u haar dan aangezegd? Antwoord: dat ze regelrecht naar de hel gaat! Ze is immers onbekeerd? Het is haast niet te geloven, maar ik heb het goed gehoord.

Velen schrokken misschien wel even, maar blijvende invloed had zulk een prekerij bij de meesten niet. Ik heb wel eens aan een broeder, die mij wilde vermanen om „zwaarder” te preken, gevraagd: Ziet gij, dat in uw kringen het christelijke leven bloeit? Ik herinner mij z'n antwoord nog precies. Hij zei: „Bij ons moet je een peerd, dat te koop is, wel goed in de bek kijken”.

Was er dan niemand, die zich van zulk een noodlotsprediking wat aantrok? Zeker wel. Mensen die er ernst mee maakten raakten in de put. Hoe kan dat ook anders? Als het waar zou zijn, dat ons lot al voor eeuwig beslist is en dat de kans even groot is, dat we bestemd zijn voor het verderf als dat we het eeuwig, zalig leven zullen beërven, wie zou dan niet angstig worden? Eigenlijk is het nog erger. Velen zijn immers geroepen en weinigen uitverkoren! Meer kans dus dat een mens verworpen wordt, dan dat hij wordt aangenomen! Zo is het tenminste als van verkiezing en verwerping een noodlotstheorie wordt gemaakt. Vrij wat broeders en zusters zijn in „Ermelo” terecht gekomen. Vooral zusters. Wat ik wel eens heb horen verklaren als een „zegen” op een bepaalde prekerij. Maar de prekers van zulk een „noodlot” werden in Ermelo niet toegelaten. Met recht meen ik.

Mogelijk zal menige hoorder of lezer van dit verhaal zeggen: Zulk een opvatting van verkiezing en verwerping is natuurlijk verschrikkelijk. Met recht zal men dit zeggen. Maar is de leer van verkiezing en verwerping geen heet hangijzer? Is dat niet een stuk „zwaar om te verstaan”? Staat er in die buurt geen bordje: „Hoogspanning. Zeer gevaarlijk”? Vermoedelijk wordt er door velen zo over gedacht. Daarom denkt men er liever maar niet aan en spreekt er niet over. En wordt er vermoedelijk ook in onze kring weinig over gepreekt. Hebt u b.v. wel eens horen preken over Efeze 1 : 4? De tekst is dunk mij bij velen wel bekend. Maar ook troostvol? Ik waag dit te betwijfelen. Toch is deze tekst vol van troost. Maar even zeer vol van vermaning. Laat ons maar eens zien: „Hij (God) heeft ons immers in Hem (Christus) uitverkoren vóór de grondlegging der wereld, opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht”.

Deze tekst geeft wel wat moeite voor vertaling en verklaring. Maar laten wij, die in de Here Jezus geloven, ons het hoofd daarover maar niet breken. Dat hoeft echt niet. Want of we nu vertalen „in Christus” of „door Christus”, dat maakt voor de hoofdzakelijk geen verschil. En hoe we nu ook dat „voor de grondlegging der wereld” verklaren, er staat tot troost aller gelovigen: ons heeft God uitverkoren. Ons! Daarmee bedoelt Paulus in elk geval zichzelf en alle „heiligen en gelovigen” die te Efeze zijn. Aan hen heeft de apostel deze brief immers geschreven. Opdat zij goed zich zouden inprenten: óns heeft God verkoren. Want Hij heeft ons geroepen door het Evangelie. Daar zit Gods liefde achter. Niet wij hebben God gezocht, maar Hij heeft ons gezocht. Niet wij hebben Hem gekozen, maar Hij heeft ons verkoren. En tot die „ons” behoort toch ieder, die het leven in de Here Jezus zoekt en vindt? Paulus zegt toch niet: En nu moet ieder van jullie nog een aparte roepstem horen om te weten of hij persoonlijk wel uitverkoren is? Wie behoort tot de gelovigen, tot de gemeente van Jezus Christus, behoort tot de verkorenen en is persoonlijk uitverkoren. Waar komt dat misverstand toch vandaan, dat ieder apart en heel persoonlijk een teken of bewijs moet hebben, dat hij of zij uitverkoren is? Want een misverstand is het. Wat tot gevolg heeft dat iemand bijv. een stem wil horen of kenmerken bemerken of iets bizonders beleven, waaruit is op te maken, dat hij verkoren is. We moeten ons maar niks laten wijsmaken.

Dat wil vanzelf niet zeggen, dat iemand mag zeggen: ik sta op de dooplíjst en dus hoor ik bij de gemeente en mag zeker zijn van mijn verkiezing!

Er zijn gedoopten, die met hun doop helemaal geen ernst maken. Ze geloven het Evangelie niet, ze verloochenen de Heiland en vervallen van Gods genade. Trouwens, zij zullen zich over verkiezing en verwerping niet druk maken. Maar ieder, die in de Here Jezus gelooft, mag weten tot de verkoren gemeente te behoren. Maar dat wil natuurlijk niet zeggen, dat hij nu automatisch behouden wordt. Want in deze tekst ligt ook een sterke vermaning. Er staat immers: Opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht.

Dat tweede deel moeten we vooral niet vergeten. Wat m.i. wel gebeurt. Het doel van Gods verkiezende liefde is niet, dat wij de handen in de schoot zouden leggen. We zullen aan het werk gaan. Onze roeping en verkiezing vast maken. Door een heilig leven. En door een onberispelijke wandel. In de bijbelse zin van het woord. Dat is toch helemaal in overeenstemming met het woord van I Petrus: „Weest heilig, want Ik ben heilig”. En het woord van de Heiland: „Gij dan zult volmaakt zijn, gelijk uw hemelse Vader volmaakt is”. Daar is de Bijbel vol van: „Jaagt naar de heiligmaking zonder welke niemand de Here zien zal”. „Beijvert u onbevlekt en onberispelijk te zijn voor Hem”. We zijn er nog niet, we zijn nog niet volmaakt en niet onberispelijk, maar we jagen er toch naar? Of niet soms? Dan moeten we er maar haastig aan beginnen. Als we dat niet doen, hoe zullen we dan vast staan in het geloof? Hoe zullen we dan zeker zijn van onze verkiezing? Dat kan eenvoudig niet. Als we naar de vermaningen niet luisteren, verliezen we ook de troost. Een dood geloof, dat geen vruchten draagt, geeft geen vastheid. Gods verkiezing en onze verantwoordelijkheid horen bij elkaar. Gods werk en ons werk zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Piekert maar niet over moeilijke vragen, die theologen hebben opgeworpen. Grote mannen in de kerk hebben door hun probleem-makerij een zee van ellende geschapen. Ze wilden weten, hoe „God in mekaar zat” om zo te zeggen. En wat God zoal in de „stille eeuwigheid” had besloten of niet besloten en in welke volgorde. Ze bedoelden het wel goed. Ze wilden God de eer geven. Alle roem in mensen uitsluiten en Gods genade roemen. Maar met alle goede bedoelingen hebben zij voor velen en de troost en de vermaning van de verkiezing weggenomen.

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Twee interviews (2)

De vorige keer gaf ik een gedeelte door uit een interview met de heer H. Vredeling, commissaris van sociale zaken te Brussel. Nu volgt een gedeelte van een gesprek dat Elseviers Weekblad had met de heer J. G. Rietkerk, fractievoorzitter van de V.V.D.

„En dan vraag je je wel eens af: zijn we toch niet een beetje verwend geraakt? Een zekere verwenning, door die welvaartsontwikkeling en alles, waardoor bepaalde essentiële dingen uit het zicht raken en dan zo doorwerken, dat je achteraf pas zegt: Hé, dat hadden we veel eerder moeten onderkennen en moeten bijsturen.”

„Je kunt natuurlijk vanuit de politiek niet aan anderen voorschrijven hoe men zich moet gedragen. Maar je merkt met je eigen kinderen, dat je ze veel ruimer en vrijer hebt opgevoed dan jij bent opgevoed. En dan zeg je ook achteraf: Op dat punt heb ik het toch niet goed gedaan. Daar hadden we de teugel strakker moeten houden.”

„We zaten in een generatie van vlak na de oorlog, die met Spock en zo, op een heel ander patroon zat dan onze ouders. Nou, dat slaat dan door.

Zo van: Jongens, het moet allemaal maar kunnen hoor, want al die normen en voorschriften, waarmee wij zijn opgegroeid, zijn te belemmerend geweest. Dat waren ze soms ook. Maar je merkt toch dat je op bepaalde punten dingen loslaat, die je vast had moeten houden. Achteraf zeg je dat dan.”

„Ik herinner me van vroeger, van mijn jeugd, dat je in een stuk dwang en onvrijheid zat, in een rolpatroon waar je niet doorheen kon breken. Ik weet nog dat wij met Kerstmis, in dat dorpje waar ik woonde, als gereformeerden aan de ene kant van de straat liepen naar onze kerk, en dat aan de overkant de katholieken naar hun kerk liepen. Ik zie dat beeld nog voor me. Ik was er heilig van overtuigd, dat die katholieke mensen naar de hel gingen en ik begreep niet waarom ze niet allemaal met ons meeliepen.”

„Dat maatschappelijk patroon. Je ging niet met elkaar om. En als mijn moeder dan eens met een katholieke buurvrouw een koffiepraatje hield, dan was dat eigenlijk maar zo-zo. Nou, dat soort tegenstellingen, zo'n polarisatie, is God zij dank de wereld uit. Ten opzichte van de maatschappij van toen vind ik dat dan toch een enorme verbetering.”

Rietkerk: „De vraag dus of onze welvaartsontwikkeling de mensen niet te weinig op die andere waarden heeft gebracht of had behoren te brengen. Dat is volkomen juist. Persoonlijk blijven voor mij die immateriële dingen in het leven eigenlijk het meest wezenlijk. Ik heb er nooit enige spijt van gehad dat ik een achtergrond heb, waarin aan religie zeer veel waarde werd gegeven. Ik heb de religie alleen niet in dezelfde wijze

Met opzet heb ik de moeilijkheid van vertaling en verklaring nu niet besproken. Dat zou mogelijk de aandacht van de hoofdzak afdelen. Want de kern van de zaak is: Wie gelooft in de Here Jezus mag roemen in Gods verkiezing. Hij mag roemen in de liefde van God en de genade van de Here Jezus en de gemeenschap van de Heilige Geest. Maar hij mag en moet ook z'n best doen om onberispelijk te leven. Voor Gods aangezicht.

Ontmoetingen met mystici.

II. Ontmoeting met Jan Luyken.

Samenstelling: prof. dr J. W. Schulte Nordholt.
Uitg. Kok, Kampen, 104 pag., f 14,90.

Over deze serie als zodanig schreef ik in het nummer van 24-11-1978: „Kortom, deze serie hoeft voor mij niet!”

Dat neemt niet weg dat dit deeltje de moeite van het lezen waard is, al was het alleen al om de fijnzinnige en met Luyken (1649-1712) congeniale inleiding van prof. Schulte Nordholt.

In deze bloemlezing treft u gedichten

voor mijzelf overgenomen, maar op een andere manier vertaald, politiek gesproken vooral in de richting van het liberalisme.”

„Het distantiëren van mijn gereformeerde achtergrond heb ik zeker als een bevrijding gezien, zeker. Niet, omdat het een belemmering was, maar omdat het een te kader werd. Ik heb mij nooit verongelijkt gevoeld, nooit rancuneus, maar het is een dóórgroeien geweest, zo van: er is hier een aantal essentiële zaken, dat je meekrijgt, maar ze zijn mij te smal en te beperkt. Ik heb mij er dus van losgemaakt.”

„Kijk, wat is godsdienst? Ik houd er een heel persoonlijke filosofie op na, hoor. Godsdienst is in de streng-christelijke leer een dienst aan een God die in een bepaalde vorm voor je is geschilderd. Voor mij is er een andere zaak. Ik dacht, dat er een streven is, op alle gebied, naar het betere, in de wetenschap, dat je nooit het volmaakte kunt bereiken. Want dan heeft het menselijk bestaan geen zin meer.”

„Dat betekent voor mij dat God het volmaakte is. In die zin voel ik mij nog zo godsdienstig als wat. Alleen, ik heb dat niet meer in de persoonlijke relatie, zoals men die in bepaalde godsdiensten nog wel ervaart.”

— Wat is dan de essentie van het menselijk bestaan?

Rietkerk: „Het streven naar maatschappelijke verbeteringen. Laat ik zeggen, dat is je gerichtheid. Anders verval je in apathie, in laat-maar-gaan, leven van dag tot dag. En dat is de essentie nou juist niet” ...”

En nu er maar eens over nadenken!

aan uit de twee perioden waarin het leven van Luyken kan worden ingedeeld.

Uit de eerste periode stammen gedichten die van grote levenslust getuigen. De jonge Luyken wist wat de liefde was en dat niet van horen-zeggen! Het zijn werkelijk prachtige, krachtige gedichten die bij mij eigenlijk gezonder overkomen dan de latere mystieke verzen. Ook geestelijk gezonder, al weet ik wel dat Luyken ze allesbehalve vanuit een bijbels-vroom gemoed geschreven heeft.

Maar, om een voorbeeld te noemen, ik hoor toch liever een man een vrouw „mijn lief” noemen dan dat de Heere God zo wordt aangesproken. En al kan de vreugde over de sexualiteit om de sexualiteit niet verdedigd worden, de Bijbel (denk aan Hooglied!) geeft toch alle ruimte voor een gezond beleven ervan — binnen de kaders die ze daarvoor aangeeft. En zo gelezen valt er ook christelijk gesproken nog wel een goed woord te zeggen over deze gedichten, ook naar hun inhoud.

Jan Luyken heeft hen na zijn kracht-dadige bekering berouwd. Hij trok zich terug van het wereldse vertier om de stille omgang met God te zoeken op mystieke wegen. (Jacob Boekme).

De gedichten die hiervan spreken, zijn werkelijk schoon, soms ontroerend.

Maar de dualistische levensvisie, zo karakteristiek voor de mystiek, maakt het mij onmogelijk om er echt door aangesproken te kunnen worden.

Ten slotte een paar citaten uit de inleiding. Op pag. 17 schrijft prof. Schulte Nordholt: „Het gaat in de mystiek, ook die van Luyken, altijd om twee dingen, ten eerste om de innerlijke ervaring van en dan verzin-ken in God, en in de tweede plaats om de wijze waarop dat gebeurt.”

De verwijzing naar J. A. T. Robinson in dit verband is verhelderend voor het verstaan van Luyken alsook van Robinson.

Een ander citaat (pag. 18): „Bij Luyken is die hele strijd over het wereldbeeld, de hemel boven ons of in ons, de zaligheid toekomend of present, de verlossing eens voor al of telkens weer beleefd, geheel futiel. Hij verenigt die dingen, hij gelooft dat er geen God bestaat voor wie Hem niet in het hart ervaart en kent tegelijk zijn eigen volstrekte afhankelijkheid. Dat is mystiek en er is geen christelijk geloof dat zonder kan.” Achter die laatste uitspraak zet ik zeker een vraagteken; overschrijft dat ervaren van God in het hart bij Luyken niet de grenzen van de bijbelse vroomheid?

In Luykens levensloop worden twee perioden onderscheiden, van voor en na zijn bekering.

Kent iedere gelovige niet de worsteling van de dagelijkse bekering? Nee, niet de bekering van het natuurlijke naar het geestelijke leven, van de schepping naar de herschepping, wel die van de geneigdheid tot alle kwaad naar het leven door de Geest!

Deze bloemlezing, niet zijn inleiding,

stemt tot nadenken. Misschien zou ik de slotzin van mijn vorige bespreking zo moeten aanvullen: „Kortom, deze serie hoeft voor mij niet! Maar nu ze verschijnt, is het goed om er kennis van te nemen.”

B. Ielenga, Eck en iel

Prof. dr K. Runia, De Wereldraad in discussie, met reacties van dr E. Flesseman-van Leer, dr H. Berkhof en dr A. H. van den Heuvel. „Het gaat in dit boek hoofdzakelijk over de kritiek die van de kant van de z.g. evangelicalen komt.” Tweederde van de ruim 180 pagina's worden in beslag genomen door de uitgewerkte lezing van prof. Runia. De prijs is f 22,50; uitgever: Kok, Kampen.

B. J. van der Walt, Heartbeat, Taking the pulse of our Christian theological and philosophical heritage. Uitgegeven door Potchefstroom University, Potchefstroom. Dit boek telt 300 pagina's; de prijs is f 8,90. Het is te bestellen bij het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte, Postbus 149, Maarssen.

B. J. van der Walt, Horizon, Survein a route for contemporary

Christian thought. Uitgegeven door Potchefstroom University, Potchefstroom. Omvang: bijna 300 pagina's; prijs: f 8,90. Te bestellen bij Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte, Postbus 149, Maarssen, tel. 03465-60945.

Houvast, Ontwikkeling van de samenwerking in Lelystad van de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt. Samengesteld door ds A. Broersma en J. F. Sollie in opdracht van de gezamenlijke kerkeraad van Lelystad. De brochure is te verkrijgen door storting van f 5,— op girorek. 269769 t.n.v. P. K. Baay, Lelystad. De brochure telt 36 bladzijde.

JAARVERGADERING „OPBOUW”

D.V. zaterdag 31 maart a.s.

Spreker:
Prof. dr J. G. Knol

Jeruzalemkerk - Utrecht

Bedankt voor het beroep van de Vrije Geref. Kerk van Pretoria (Zuid-Afrika): ds F. van Deursen te Apeldoorn.

Beroepen door de Vrije Geref. Kerk van Pretoria (Zuid-Afrika): ds P. Veldhuizen te Maassluis; door de kerk van Groningen (Tehuis-gemeente): ds A. Koers te Wormer.

Heerenveen — Op zaterdag 10 febr. jl. werd een gemeentedag georganiseerd, die plaats vond in het doopsgezinde Broederschapshuis 'Fredeshiem' te Steenwijk. Ruim 120 gemeenteleden, jong en oud, brachten samen deze dag door in het in de bossen van de Eeze gelegen conferentiecentrum.

Het thema van deze dag was: Christelijke politiek, waarom en hoe? Drie broeders uit het land, die elk voor zich hebben gekozen voor een **verschillende** partij, hadden hierover enkele stellingen geponeerd en lichtten deze stellingen toe. Dit gebeurde door de brs. J. Boersma uit Groningen (P.P.R.), A. Kadijk uit Dronten (R.P.F.) en B. Krol uit Zeist (C.D.A.). Hierna werd er in groepen over verder gesproken, terwijl 's middags ingegaan werd op gestelde vragen. Voor de kinderen van 6-12 jaar was er een apart programma, terwijl de wat oudere jeugd met een aantal ouderen de dag doorbracht met het z.g. Wereldhandelsspel, waarbij in deze spelvorm de problemen van de verhouding rijke en arme landen aan de orde kwamen.

Gezien de over het algemeen positieve reacties heeft deze dag voor de nogal verspreid wonende leden van de gemeente wel aan zijn doel beant-

woord en zal het zeker overweging verdienen het volgend jaar nog eens een dergelijke dag te organiseren.

Alphen aan den Rijn — Uit het kerkeraadverslag d.d. 18 dec. 1978: „Ds Waagmeester zal ook in 1979 doorgaan met zijn werkzaamheden in onze gemeente.”

Beverwijk — Uit het kerkeraadverslag d.d. 17 jan. 1979: „De commissie voorzang' stelt voor 30 nummers uit de reeds in de eredienst gebruikte selectie gezangen, die ongewijzigd in het nieuwe liedboek voorkomen, te blijven gebruiken in de eredienst. De overige gezangen uit deze selectie, waarin afwijkingen van de ons bekende tekst of melodie voorkomen, alleen als voorzang te zingen. De kerkeraad neemt dit voorstel over.”

Brunkelen — Uit het kerkeraadverslag van 2 febr. 1979: „Voortgezette bespreking van de brief van de kerk van Amsterdam-C. betreffende de openstelling van het ambt van diaken voor zusters der gemeente. In een uitvoerige discussie komt de kerkeraad tot de conclusie dat er onvoldoende gegevens ter beschikking staan om de specifieke Amsterdamse situatie op zijn merites te kunnen beoordelen. Wel baart het ons zorgen dat een zusterkerk tot de bevestiging van een vrouwelijke ambtsdrager meent te moeten overgaan in een periode dat dit alles nog volop in discussie is onder ons. De zelfstandigheid van de plaatselijke kerk geenszins ontkenend menen wij toch dat één van de belangrijkste dingen het met elkaar als zusterkerken optrekken is in deze tijd, waarin we als buitenverbandse gemeenten onze uiteindelijke vorm nog niet hebben gevonden. Ook bestaat de vrees dat de onderlinge herkenbaarheid niet door een dergelijk solitair besluit wordt bevorderd. Tenslotte is het ons uit de ons toegezonden stukken niet duidelijk geworden waarom het in Amsterdam-C. op dit ogenblik noodzakelijk geacht wordt een dergelijk besluit te nemen. Br. Schuurman zal een concept-antwoord-brief opstellen.”

's-Gravenhage — Uit het kerkeraadverslag van 1 febr. 1999: „Deze ver-

gadering is belegd om nogmaals te spreken over het probleem van jonge gemeenteleden, die weinig of in het geheel niet meer kerkelijk meeleven. Deze moeiten worden gezien tegen de achtergrond van onze tijd, waarin de machten van de boze sterk openbaar worden. Een belangrijke factor tot behoud zijn de gezinnen. Ook wordt sterk benadrukt het samenleven der gemeente, het op elkaar acht geven in liefde, wat in een gemeente als de onze, die zich over geheel Den Haag uitstrekt, bijzondere moeilijkheden met zich brengt. Nodig is het beleven van de eenheid, opdat broeders en zusters niet het gevoel krijgen er niet bij te horen. Vooral voor de jongeren is dat van grote betekenis. In verband hiermee is het initiatief de jeugd in clubverband te ontvangen zeer toe te juichen. Bovenal is nodig het gebed voor elkaar. De ouderlingen zullen in hun bezoeken hieraan bijzondere aandacht geven.”

Haarlemmermeer O.Z. — Uit het kerkeraadverslag van 25 jan. j.l.: „Besproken wordt een 40-tal voorgestelde gezangen voor de eredienst. Besloten wordt dit op stencil te zetten voor kerkelijk gebruik. De gezangen blijven bespreekbaar!”

Een afscheid (Zending) — Bij het in het vorige nummer onder bovenstaand hoofde gepubliceerde is wegevalen: „Uit het mededelingenblad van de kerk van Utrecht”.

*U bent van harte welkom
op het
Goud- en Zilversmidatelier
„DE VLINDER”*

H. de Miranda,
Maartensgat 21,
3311 CK Dordrecht
Tel. 078-139082

★
PLAATS
UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD!
★

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Op-
zeggen uiterlijk tot 15 november

DE REFORMATISCHE BIJBELSCHOOL

verzorgt een

— éénjarige Vormingscursus

bedoeld voor o.a. mensen met een middelbare beroepsopleiding of gelijkwaardige ervaringssituatie.

— driejarige (beroeps) opleiding tot christelijk werker

(o.a. onderwijs, gemeentewerk, zending etc.)

Aanvang cursus: september 1979.

Geadviseerd wordt zich voor 1 april a.s. op te geven; plaatsing na deze datum kan niet worden gegarandeerd.

Informatie: Slotlaan 241, 3701 GG Zeist. Telefoon 03404-24166.

Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken en folders
is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”
Nooitgedacht 3 · Zeist